

PETER MARIOT

PRÍSPEVOK K POZNANIU ROZŠÍRENIA CESTOVNÉHO RUCHU NA SLOVENSKU

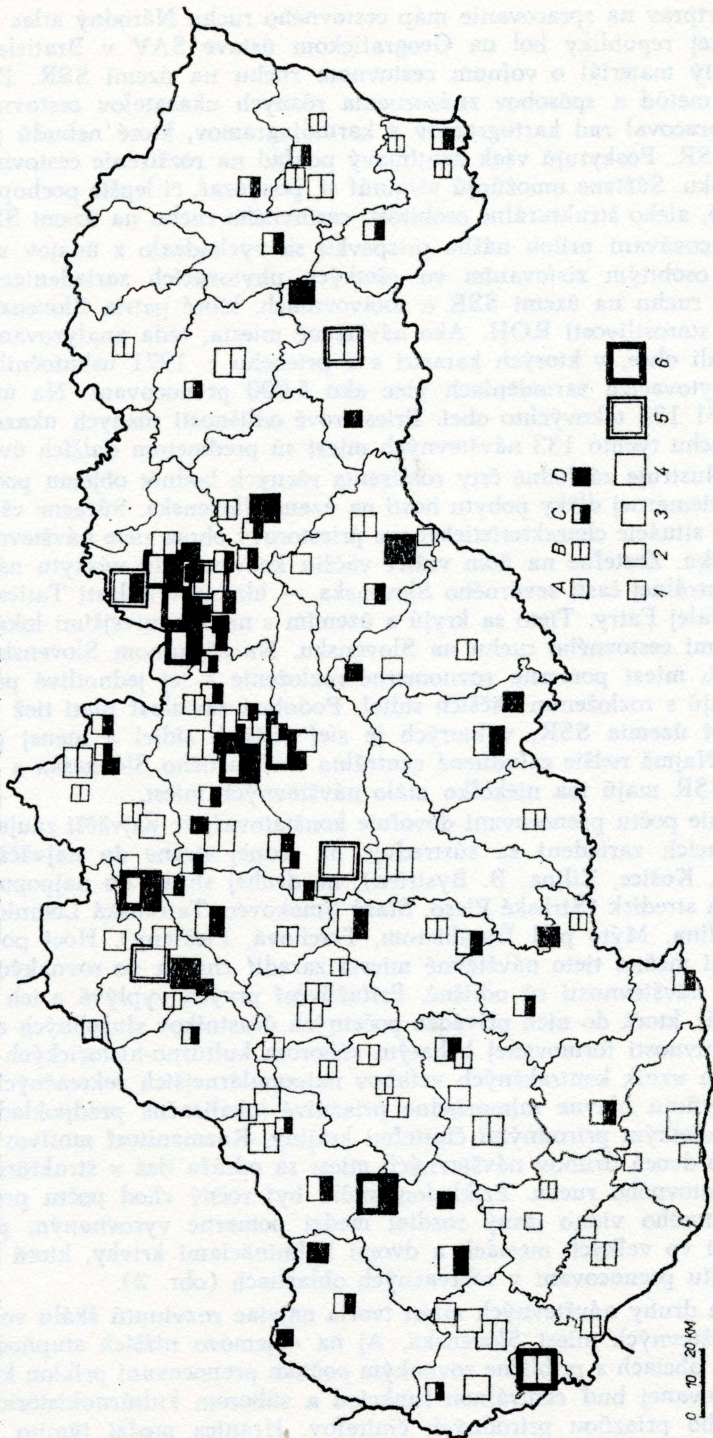
V úzkom vzťahu s intenzívnym rozvojom cestovného ruchu v celosvetovom meradle je tiež vzrast snáh posúdiť jeho priestorové rozšírenie. V odbornej geografickej literatúre sa v dôsledku toho popri príspevkoch venovaných pohľadom na cestovný ruch vytvorila skupina prác zameraných na predstavenie obrazu priestorového rozšírenia cestovného ruchu v rámci rôzne veľkých územných celkov. Popri kvantitatívnych údajoch o objeme cestovného ruchu, ponúkajú takého výskumu tiež pohľad na niektoré štrukturálne znaky, resp. charakteristiky cestovného ruchu a v niektorých prípadoch vyúsťujú tiež do pokusov o klasifikáciu, či typizáciu lokalít s výskytom cestovného ruchu. Z radu podobných príspevkov možno ako príklady spomenúť práce Strzygowského (1942), Hahna (1958), Webera (1958), Mariota (1963), Dodta (1967), Maiera (1970) a i.

Prínos výskumov rozšírenia a priestorových odlišností cestovného ruchu sa nepohybuje iba na ilustratívnej úrovni. Analýzy vzťahov obsiahnutých v obraze rozmiestnenia cestovného ruchu na určitom území umožňujú formulovať rad zaujímavých konštatovaní o podmienenosti, lokalizačných činiteľoch, štrukturálnych prejavoch a iných znakoch cestovného ruchu. Práve tieto zistenia môžu významne poslúžiť pri vytváraní a formulovaní úvah teoretickej povahy, pri pátraní po všeobecne platných zákonitostiach utvárania a vývoja vzájomných vzťahov medzi cestovným ruchom a krajinou. Vo svojich dôsledkoch vyúsťujú teda aj do sféry prognóz a plánovania rozvoja cestovného ruchu, ktoré bezpochyby nie je možné seriózne uskutočniť bez poznania jestvujúcej situácie charakterizovanej skutočným rozšírením cestovného ruchu na určitom území.

V československej geografickej literatúre sa zatiaľ objavil iba skromný počet príspevkov venovaných vykresleniu hlavných črt rozšírenia cestovného ruchu na väčšom území. Z publikovaných prác možno k takejto priradiť vlastne iba články Šprincovej (1968, 1971), Šimu (1949) a Mariota (1963, 1966, 1971) a dve knižné publikácie. Prvá z nich (Kotrba 1968) predstavuje celé územie ČSSR, ale na všeobecnej úrovni a pomerne málo hovorí o objeme a charaktere realizovanej návštevnosti. Druhá (Mariot, Očovský 1973) ilustruje v detailnejších rozmeroch niektoré parametre cestovného ruchu na Slovensku a vyúsťuje tiež do typizácie návštevných miest SSR na základe objemu ich príjmov z cestovného ruchu.

Malá pozornosť, ktorá sa venuje problémom znázornenia a analýz realizovaného cestovného ruchu na území ČSSR do značnej miery súvisí s charakterom údajov, ktoré poskytuje naša štatistika cestovného ruchu. S výnimkou vybraných sídel sa údaje o štruktúre a objeme kapacity ubytovaných zariadení, o ich výkonoch a využití spracovávajú iba za okresy.

POČET PRENOCOVANÍ A PŘIEMERNÁ DĚLKA POBYTU

1. Počet prenocování a průměrná délka pobytu (r. 1971). Počet prenocování (v tis.):
 1 — 5–10, 2 — 10–20, 3 — 20–40, 4 — 40–80, 5 — 80–160, 6 — nad 160. Průměrná délka pobytu v dnech: A — 1,5, B — 1,5–3,0, C — 7,0, D — nad 7,0.

Počas príprav na spracovanie máp cestovného ruchu Národný atlas Slovenskej socialistickej republiky bol na Geografickom ústave SAV v Bratislave sústredený bohatý materiál o voľnom cestovnom ruchu na území SSR. Pri hľadaní vhodných metód a spôsobov znázornenia rôznych ukazateľov cestovného ruchu SSR sa spracoval rad kartogramov a kartodiagramov, ktoré nebudú publikovné v Atlase SSR. Poskytujú však zaujímavý pohľad na rozšírenie cestovného ruchu na Slovensku. Súčtne umožňujú všimnúť si, poukázať, či lepšie pochopiť niektoré priestorové, alebo štrukturálne osobitosti cestovného ruchu na území SSR.

Pri spracovávaní príloh nášho príspevku sa vychádzalo z údajov za r. 1971 získaných osobitým zisťovaním vo všetkých ubytovacích zariadeniach voľného cestovného ruchu na území SSR a zotavovniach, ktoré patria Slovenskej správe rekreačnej starostlivosti ROH. Ako návštevné miesta, teda analyzované lokality, sa uvažovali obce, v ktorých katastri s v priebehu r. 1971 uskutočnilo v sledovaných ubytovacích zariadeniach viac ako 5 000 prenocovaní. Na území SSR bolo r. 1971 133 takovýchto obcí. Priestorové odlišnosti rôznych ukazateľov cestovného ruchu týchto 133 návštevných miest sú predmetom ďalších úvah.

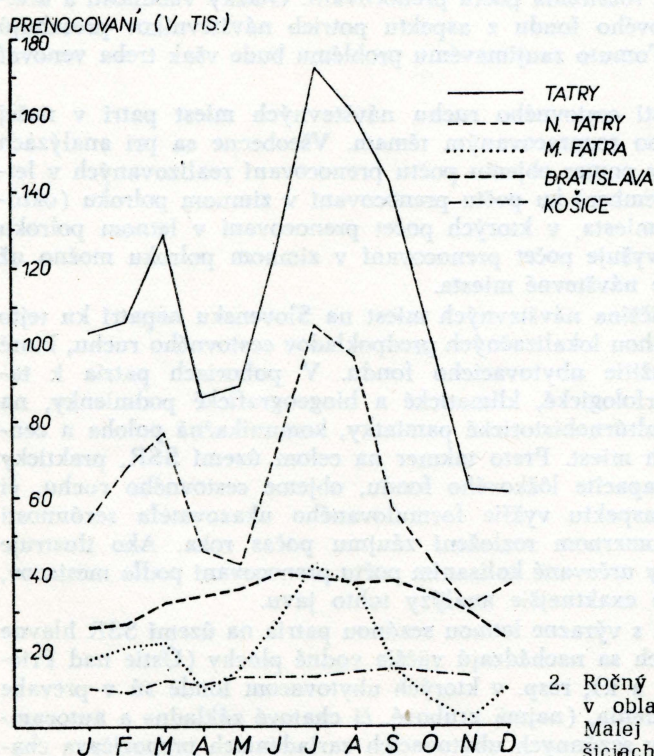
Obr. 1 ilustruje základné črty rozšírenia rôznych hodnôt objemu počtu prenocovaní a priemernej dĺžky pobytu hostí na území Slovenska. Súčasne však uvádza do celkovej situácie charakteristickej pre priestorový obraz siete návštevných miest na Slovensku. Zreteľne na ňom vidieť väčšiu koncentráciu výskytu návštevných miest v centrálnej časti severného Slovenska — hlavne v oblasti Tatier, Nízkyh Tatier a Malej Fatry. Tieto sa kryjú s územím s najpriaznivejšími lokalizačnými predpokladmi cestovného ruchu na Slovensku. Na západnom Slovensku má sieť návštevných miest pomerne rovnomerné rozloženie a jej jednotlivé prvky úzko korešpondujú s rozložením väčších sídiel. Podobná závislosť platí tiež pre zostávajúce časti územia SSR, v ktorých je sieť väčších sídiel a menej pravidelne rozložená. Najmä redšie zaľudnená centrálna časť južného Slovenska a celý severovýchod SSR majú iba niekoľko málo návštevných miest.

Sledovanie počtu prenocovaní dovoľuje konštatovať, že najväčší záujem o služby ubytovacích zariadení sa sústreďuje na jednej strane do najväčších miest (Bratislava, Košice, Žilina, B. Bystrica), na druhej strane do najpopulárnejších rekreačných stredísk (Štrbské Pleso, Starý Smokovec, Tatranská Lomnica, Demänovská Dolina, Mýto pod Ďumbierom, Terchová, Piešťany). Hoci podľa počtu prenocovaní možno tieto návštevné miesta zaradiť zhruba do rovnakých skupín, motívy ich návštevnosti sú odlišné. Príťažlivosť prvých vyplýva z ich centralitných funkcií, ktorá do nich privádza početných účastníkov služobných ciest a súčasne atraktívnosti formovanej bohatým súborom kultúrno-historických objektov. Oproti tomu vznik kontrakčných vzťahov najpopulárnejších rekreačných stredísk SSR ovplyvňujú hlavne mimoriadne priaznivé lokalizačné predpoklady formované predovšetkým prírodnými činiteľmi krajiny. Rozmanitosť motívov atraktívnosti týchto dvoch druhov návštevných miest sa odráža tiež v štrukturálnych znkoch ich cestovného ruchu. Príkladom môže byť ročný chod počtu prenocovaní v rámci, ktorého vidno jasný rozdiel medzi pomerne vyrovnaným priebehom návštevnosti vo veľkých mestách a dvomi kulmináciami krivky, ktorá zobrazuje priebeh počtu prenocovaní v rekreačných oblastiach (obr. 2).

Tieto dva druhy návštevných miest tvoria najviac rozvinutú škálu veľkostných druhov návštevných miest Slovenska. Aj na objemovo nižších stupňoch možno rozlišovať v obciach s približne rovnakým počtom prenocovaní príklon k atraktívnosti motivovanej buď centrálnou funkciou a súborom kultúrnohistorických pamiatok, alebo priazňou prírodných činiteľov. Hranica medzi týmito motívami však vo viacerých prípadoch (najmä pri východiskových centrách) nie je jasná.

a často sa ako významný motív objavuje tiež priaznivá komunikačná poloha návštevného miesta. S výnimkou návštevných miest s cestovným ruchom podmieneným hlavne priaznivými prírodnými predpokladmi v blízkom okolí (sústreďujú sa hlavne v oblasti Tatier, Nízkych Tatier, Malej Fatry a Stratskej hornatiny) ovplyvňuje obraz rozdielov v objeme počtu prenocovaní veľkosť prvkov sídelnej siete. Keďže okrem vyššie spomínanej výnimky jestvuje priama závislosť medzi počtom obyvateľov obcí a objemom ich cestovného ruchu, súhlasí obraz počtu prenocovaní v návštevných miestach zhruba s obrazom rozmiestnenia veľkostných skupín obcí na Slovensku.

Rozdiely v priestorovom obraze priemernej dĺžky pobytu hostí v ubytovacích zariadeniach SSR nemajú tak jasnú a jednoznačne podmienenú závislosť. Na obr. 1 však vidno, že oblasť návštevných miest v pohoriach vykazuje sklon k dlhšiemu pobytu hostí (nad 3 dni), kým prevážna väčšina návštevných miest mimo týchto oblastí má nižšie hodnoty. Aj v tomto prípade je príčinou rozdielov predovšetkým funkcia jednotlivých návštevných miest v rámci cestovného ruchu. Okrajové stupne tejto škály zaberajú výrazne tranzitné návštevné miesta s krátkym pobytom hostí a typické rekreačné centrá s dlhým pobytom hostí. Medzi nimi je niekoľko druhov návštevných miest s rôznym zastúpením miery funkcie tranzitného, či rekreačného miesta. Pri určitej generalizácii však možno konštatovať, že na nížinatých územiach sú v prevahe návštevné miesta s krátkou priemernou dĺžkou pobytu hostí. So zvyšujúcou sa energiou reliéfu blízkeho okolia návštevného miesta sa predlžuje tiež priemerné trvanie pobytu hostí.

2. Ročný priebeh počtu prenocovaní v oblasti Tatier, Nízkych Tatier, Malej Fatry, v Bratislave a v Košiciach (r. 1971).

Určitú výnimku z tohto pravidla tvoria veľké mestá, v ktorých pozitívne vplyvy členitosti reliéfu na zvýšenie dĺžky pobytu supluje atraktivnosť vyplývajúca z funkcie, ktorú plnia ako správne, resp. kultúrnohistorické centrá (Bratislava, B. Bystrica, Košice).

Pri spracovávaní údajov o dĺžke pobytu hostí sa ukázalo, že celý rad mestečiek, s veľkou kapacitou ubytovacích zariadení, vykazuje mimoriadne vysokú dĺžku pobytu hostí. V podobných prípadoch hotely síce vykazujú obsadenie lôžkovej kapacity, ale jej využívanie nie je motivované účasťou na cestovnom ruchu. Takto možno objasniť vysokú dĺžku pobytu hostí v Hlohovci, Leviciach, Novom Meste n. V., Senici, Skalici, Plešivci, Fiľakove, Jasové a i. Podobná situácia brzdí rozvoj cestovného ruchu v spomínaných mestách, keďže takmer všetky patria k návštevným miestam s poddimenzovanou kapacitou ubytovacích zariadení. Ak sa ešte aj táto využíva pre iné ciele prispieva k tomu, že sa ich rekreačno-turistická funkcia (v protiklade s pozitívnymi potenciálnymi možnosťami jej rozvoja) zatláča do úzadia.

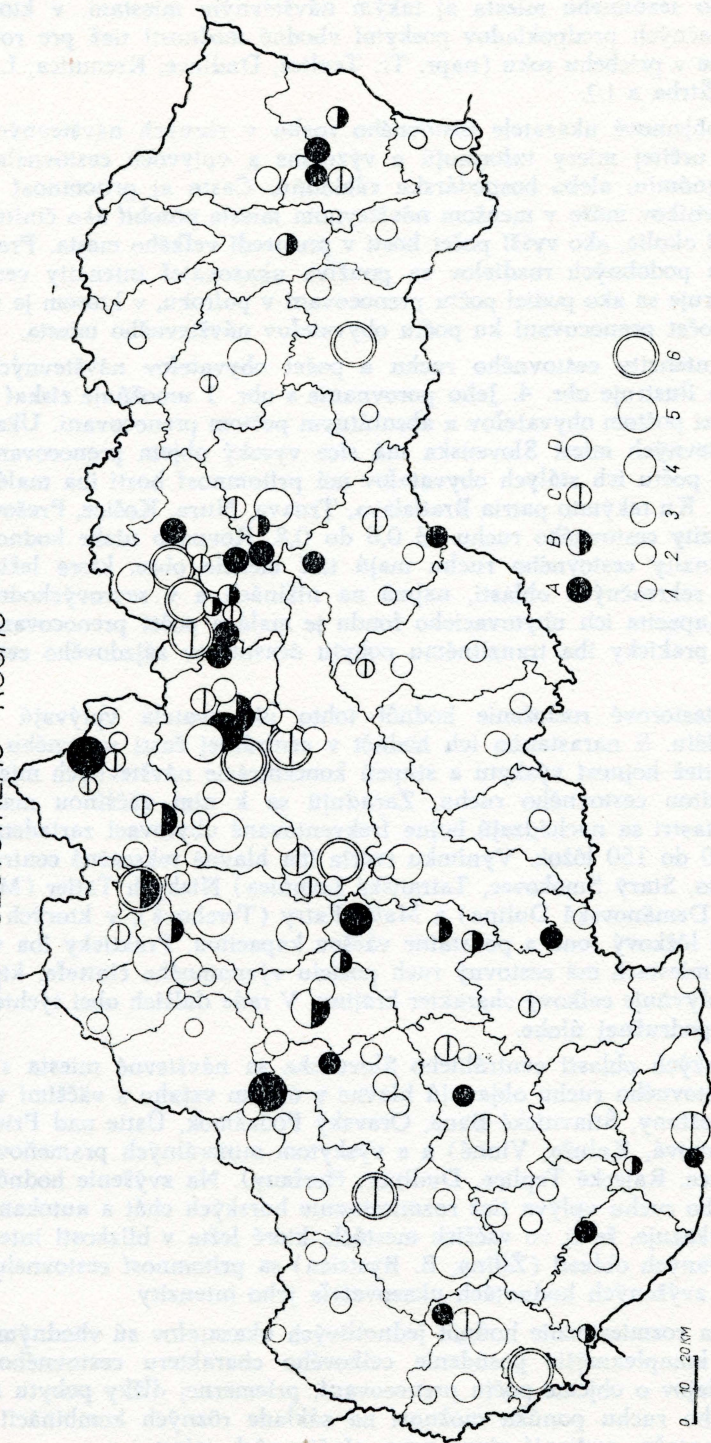
Na obr. 3 možno sledovať objem ubytovacej kapacity a sezónnosť cestovného ruchu. Pri porovnaní s obr. 1 sa jasne ukazuje priama závislosť medzi objemom ubytovacej kapacity a počtom realizovaných prenocovaní. Najväčšiu kapacitu lôžkového fondu majú už spomínané špičkové rekreačné centrá a veľké mestá Slovenska. Štruktúra ubytovacích zariadení je v oboch druhoch týchto návštevných miest podobná. V rekreačných strediskách však na rozdiel od miest pristupuje ku kapacite zariadení slúžiacich pre voľný cestovný ruch tiež rad zariadení využívaných účastníkmi viazaných pobytov. Zhruba však platia pre posúdenie obrazu rozšírenia počtu lôžok na území Slovenska obdobné konštatovania aké sa spomínali pri hodnotení obrazu rozšírenia počtu prenocovaní. Otázky vhodnosti a účelnosti rozmiestnenia lôžkového fondu z aspektu potrieb návštevníkov presahujú rámec nášho príspevku. Tomuto zaujímavému problému bude však treba venovať detailnejšiu pozornosť.

Problematika sezónnosti cestovného ruchu návštevných miest patrí v našej odbornej literatúre k slabo rozpracovaným témam. Všeobecne sa pri analýzach sezónnosti berie do úvahy pomer objemu počtu prenocovaní realizovaných v letnom polroku (apríl—september) ku počtu prenocovaní v zimnom polroku (október—marec). Návštevné miesta, v ktorých počet prenocovaní v letnom polroku viac ako trojnásobne prevyšuje počet prenocovaní v zimnom polroku možno už označiť ako letné sezónne návštevné miesta.

Na obr. 3 vidno, že väčšina návštevných miest na Slovensku nepatrí ku tejto skupine. Súvisí to s prevahou lokalizačných predpokladov cestovného ruchu, ktoré podnecujú celoročné využitie ubytovacieho fondu. V pohoriach patria k takýmto predpokladom morfológické, klimatické a biogeografické podmienky, na nížinách a v kotlinách kultúrnohistorické pamiatky, komunikačná poloha a centrálna poloha návštevných miest. Preto takmer na celom území SSR, prakticky bez užšej závislosti na kapacite lôžkového fondu, objeme cestovného ruchu, či jeho intenzite možno z aspektu vyššie formulovaného ukazovateľa sezónnosti hovoriť o pomerne rovnomernom rozložení záujmu počas roka. Ako ilustruje obr. 2 detailnejšie rozdiely určované kolísaním počtu prenocovaní podľa mesiacov, však umožňujú podstatne exaktnejšie analýzy tohto javu.

K návštevným miestam s výrazne letnou sezónou patria na území SSR hlavne tie obce, v katastri ktorých sa nachádzajú väčšie vodné plochy (Ústie nad Priehradou, Dobšiná, Kaluža a i.), resp. v ktorých ubytovacím fonde sú v prevahe sezónne ubytovacie zariadenia, (najmä zrubové, či chatové základne a autocampingy). Prevaha ponuky v sezónnych ubytovacích zariadeniach prepožičava cha-

POČET LŮŽOK A SEZÓNNOŠŤ CESTOVNÉHO RUCHU

3. Počet lôžok a sezónnosť cestovného ruchu (r. 1971). Úbytovacia kapacita (lôžok):
 1 — pod 50, 2 — 51—100, 3 — 101—150, 4 — 151—200, 5 — 201—500, 6 — nad 500.
 Pomer počtu prenocovaní v letnom a zimnom polroku: A — nad 3,0, B — 2,1—3,0,
 C — 1,6—2,0, D — pod 1,5.

rakter letného sezónneho miesta aj takým návštevým miestam, v ktorých by súbor lokalizačných predpokladov poskytol vhodné možnosti tiež pre rovnomernejšie využitie v priebehu roku (napr. Tr. Teplice, Dudince, Kremnica, Liptovský Ján, Važec, Štrba a i.).

Rovnaké objemové ukazatele cestovného ruchu v rôznych návštevých miestach iba do určitej miery informujú o význame a vplyvoch cestovného ruchu na ich fyziognómiu, alebo hospodársku základňu. Často aj prítomnosť nižšieho počtu návštevníkov môže v menšom návštevnom mieste pôsobiť ako činiteľ, ktorý viac ovplyvní okolie, ako vyšší počet hostí v prostredí veľkého mesta. Pre odstránenie vplyvu podobných rozdielov sa používa ukazovateľ intenzity cestovného ruchu. Vyjadruje sa ako podiel počtu prenocovaní v polroku, v ktorom je registrovaný vyšší počet prenocovaní ku počtu obyvateľov návštevneho miesta.

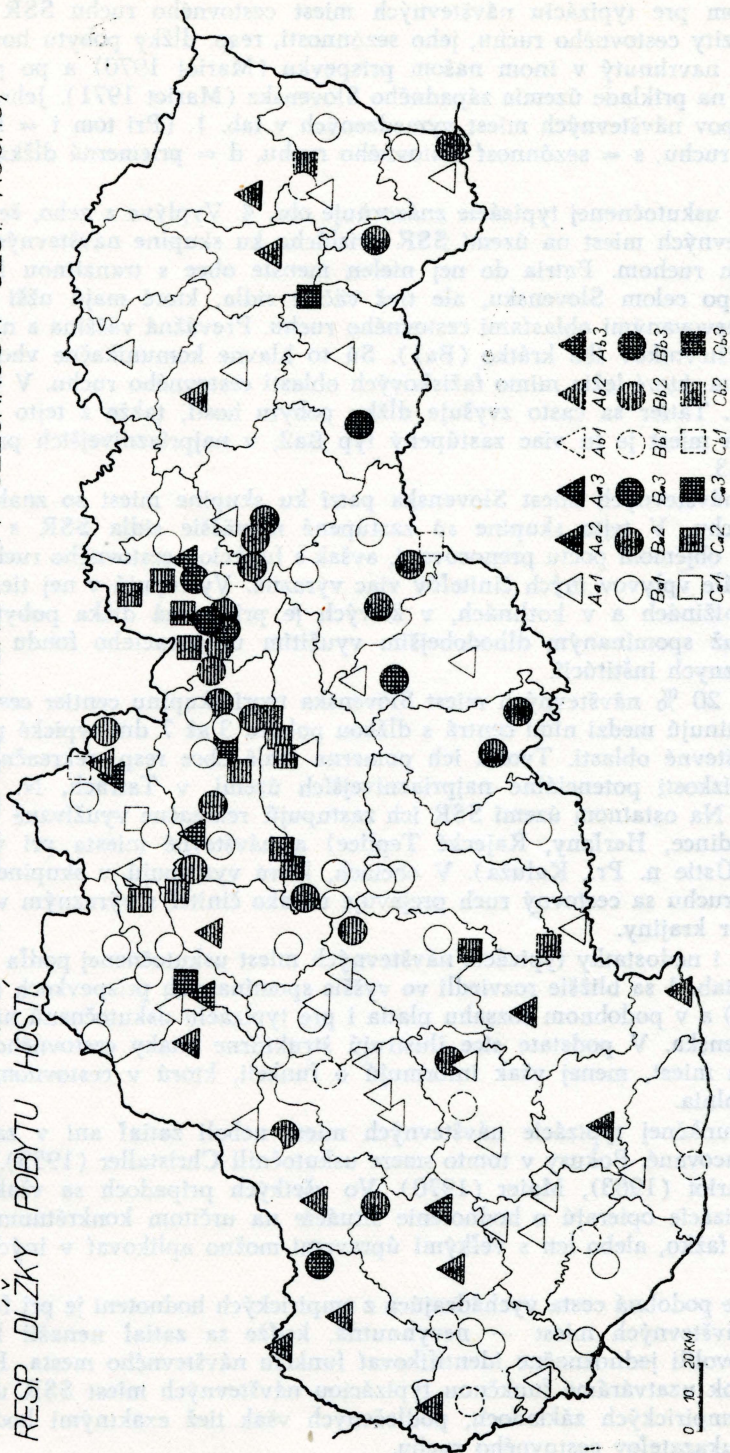
Hodnoty intenzity cestovného ruchu a počet obyvateľov návštevých miest na Slovensku ilustruje obr. 4. Jeho porovnanie s obr. 1 umožňuje získať prehľad o relácii medzi počtom obyvateľov a absolútnym počtom prenocovaní. Ukazuje sa, že časť návštevých miest Slovenska má síce vysoký objem prenocovaní avšak vzhľadom ku počtu ich stálych obyvateľov má prítomnosť hostí iba malé vplyvy na ich rozvoj. Ku takýmto patria Bratislava, Trnava, Nitra, Košice, Prešov s hodnotami intenzity cestovného ruchu od 0,6 do 0,8. Rovnako nízke hodnoty ukazovateľa intenzity cestovného ruchu majú tiež menšie obce, ktoré ležia mimo významných rekreačných oblastí, najmä na nížinách a v sevrovýchodnej časti Slovenska. Kapacita ich ubytovacieho fondu je malá a počet prenocovaní nízky, keďže slúžia prakticky iba tranzitnému pobytu účastníkov zájazdového cestovného ruchu.

Aj na priestorové rozloženie hodnôt tohto ukazovateľa vplývajú rozdiely v energii reliéfu. S narastaním ich hodnôt v centrálnej časti severného Slovenska vzrastlá tiež hojnosť výskytu a stupeň koncentrácie návštevých miest s vysokou intenzitou cestovného ruchu. Zaraďujú sa k nim väčšinou malé obce, v ktorých katastri sa nachádzajú hojne frekventované ubytovacie zariadenia s kapacitou od 50 do 150 lôžok. Výnimku tvoria iba hlavné rekreačné centrá Tatier (Štrbské Pleso, Starý Smokovec, Tatranská Lomnica) Nízkych Tatier (Mýto pod Ďumbierom, Demänovská Dolina) a Malej Fatry (Terchová), v ktorých katastri sa sústreďuje lôžkový fond s podstatne väčšou kapacitou. Prakticky iba v týchto návštevých miestach má cestovný ruch pozíciu významného činiteľa, ktorý rozhodujúco ovplyvňuje celkový charakter krajiny. V rade ďalších obcí týchto oblastí vystupuje v podružnej úlohe.

Mimo horských oblastí centrálného Slovenska sa návštevne miesta s vyššou intenzitou cestovného ruchu objavujú hlavne v úzkom vzťahu s väčšími vodnými plochami (Piešťany, Štiavnické Bane, Oravský Podzámok, Ústie nad Priehradou, Trstená, Vitanová, Kaluža, Vinné) a s výskytom minerálnych prameňov (Trenčianske Teplice, Rajecké Teplice, Dudince, Herľany). Na zvýšenie hodnôt intenzity cestovného ruchu vplýva tiež rozmiestnenie horských chát a autokampingov. Súčasne sa ukazuje, že aj vo väčších mestách, ktoré ležia v blízkosti intenzívnejšie navštevovaných oblastí (Žilina, B. Bystrica) sa prítomnosť cestovného ruchu prejavuje vo zvýšených hodnotách ukazovateľa jeho intenzity.

Pohľady na rozmiestnenie hodnôt jednotlivých ukazovateľov sú vhodným východiskom pre komplexnejšie posúdenie celkového charakteru cestovného ruchu. Exaktnosť údajov o objeme počtu prenocovaní, priemernej dĺžky pobytu a intenzite cestovného ruchu ponúka možnosť na základe rôznych kombinácií hodnôt týchto ukazovateľov vyčleniť rôzne typy návštevých miest.

TYPIZÁCIA NÁVŠTEVNÝCH MIEST NA ZÁKLADE INTENZITY A SEZÓNNOСТИ CEST. RUCHU,
RESP. DĹŽKY POBYTU HOSTÍ.

4. Typizácia návštevných miest na základe intenzity a sezónnosti cestovného ruchu, resp. dĺžky pobytu hostí. Vymedzenie typov uvádza tabuľka 1.

Podkladom pre typizáciu návštevných miest cestovného ruchu SSR na základe intenzity cestovného ruchu, jeho sezónnosti, resp. dĺžky pobytu hostí môže byť postup navrhnutý v inom našom príspevku (Mariot 1970) a po prvý raz preskúšaný na príklade územia západného Slovenska (Mariot 1971). Jeho osnovu tvorí 18 typov návštevných miest vymedzených v tab. 1. (Pri tom i = intenzita cestovného ruchu, s = sezónnosť cestovného ruchu, d = priemerná dĺžka pobytu hostí.)

Výsledok uskutočnenej typizácie znázorňuje obr. 4. Vyplýva z neho, že najviac (67%) návštevných miest na území SSR prislúcha ku skupine návštevných miest s cestovným ruchom. Patria do nej nielen menšie obce s tranzitnou funkciou roztrúsené po celom Slovensku, ale tiež väčšie sídla, ktoré majú užší kontakt s viac navštevovanými oblasťami cestovného ruchu. Prevažná väčšina z nich púta záujem návštevníkov iba krátko (Ba1). Sú to hlavne komunikačne vhodne položené miesta, ktoré ležia mimo ťažiskových oblastí cestovného ruchu. V blízkosti Tatier a N. Tatier sa často zvyšuje dĺžka pobytu hostí, takže z tejto skupiny návštevných miest je tu viac zastúpený typ Ba2, v najpriaznivejších prípadoch tiež typ Ba3.

Tretina návštevných miest Slovenska patrí ku skupine miest so znakmi cestovného ruchu. V tejto skupine sú zastúpené najväčšie sídla SSR s veľkým absolútnym objemom počtu prenocovaní, avšak s funkciou cestovného ruchu ktorá nie je v škále vplyvov iných činiteľov viac výrazná. Vystupujú v nej tiež väčšie mestá na nížinách a v kotlinách, v ktorých je priemerná dĺžka pobytu často skreslená, už spomínaným dlhodobejším využitím ubytovacieho fondu zamestnancami rôznych inštitúcií.

Necelých 20 % návštevných miest Slovenska tvorí skupinu centier cestovného ruchu. Dominujú medzi nimi centrá s dĺžkou pobytu 3 až 7 dní typické pre naše horské návštevné oblasti. Tvoria ich pomerne malé obce resp. rekreačné osady v tesnej blízkosti potenciálne najpriaznivejších území, v Tatrách, N. Tatrách a M. Fatre. Na ostatnom území SSR ich zastupujú rekreačne využívané kúpeľné centrá (Dudince, Herľany, Rajecké Teplice) a návštevné miesta pri vodných plochách (Ústie n. Pr., Kaluža). V obciach, ktoré vystupujú v skupine centier cestovného ruchu sa cestovný ruch prejavuje už ako činiteľ s výrazným vplyvom na charakter krajiny.

Prednosti i nedostatky typizácie návštevných miest uskutočnenej podľa schémy uvedenej v tab. 1 sa bližšie rozviedli vo vyššie spomínaných príspevkoch (Mariot 1970, 1971) a v podobnom rozsahu platia i pre typizáciu uskutočnenú na celom území Slovenska. V podstate síce ilustrujú štruktúrne znaky cestovného ruchu návštevných miest, menej však informujú o funkcii, ktorú v cestovnom ruchu Slovenska plnia.

Zásady funkčnej typizácie návštevných miest neboli zatiaľ ani v zahraničí širšie rozpracované. Pokusy v tomto smere uskutočnili Christaller (1955), Weber (1958), Mariot (1963), Maier (1970). Vo všetkých prípadoch sa však uskutočnené typizácie opierajú o hodnotenie situácie na určitom konkrétnom území a preto ich ťažko, alebo len s veľkými úpravami možno aplikovať v iných oblastiach.

Zdá sa, že podobná cesta vychádzajúca z empirických hodnotení je pri funkčnej typizácii návštevných miest — nevyhnutná, keďže sa zatiaľ nenašli kritéria, ktoré by dovolili jednoznačne identifikovať funkciu návštevného mesta. Preto aj náš príspevok uzatvárame funkčnou typizáciou návštevných miest SSR uskutočnenou na empirických základoch, podložených však tiež exaktnými hodnotami vybraných ukazateľov cestovného ruchu.

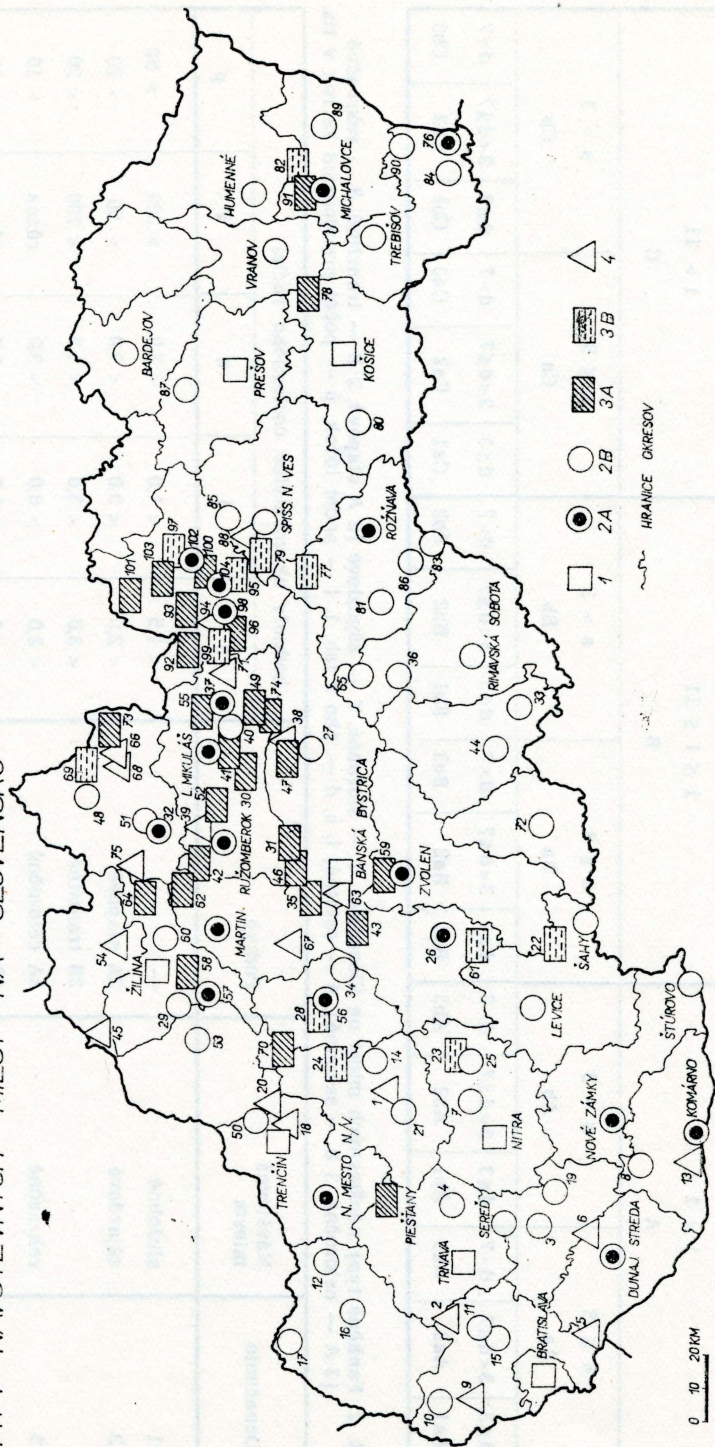
Tab. 1. Typizácia návštevných miest na základe intenzity (i) a sezónnosti (s) cestovného ruchu resp. dĺžky pobytu hostí (d).

Návštevné miesta																	
so znakmi cest. ruchu				s cestovným ruchom					centrá cest. ruchu								
i < 1				1 ≤ i ≤ 11					i > 11								
A				B					C								
s ≤ 3		s > 3		s ≤ 3		s > 3			s ≤ 3		s > 3						
Aa		Ab		Ba		Bb			Ca		Cb						
d ≤ 3	d > 3	d ≤ 3	d > 3	d ≤ 3	d > 3	d ≤ 3	d > 3	d ≤ 3	d > 3	d ≤ 3	d > 3	d > 3					
Aa1	Aa2	Aa3	Ab1	Ab2	Ab3	Ba1	Ba2	Ba3	Bb1	Bb2	Bb3	Ca1	Ca2	Ca3	Cb1	Cb2	Cb3

Tab. 2. Funkčné typy návštevných miest na Slovensku. 1 — služobné, 2 — zájazdové (2 A etapové, 2 B — tranzitné, 3 — rekreačné (3 A — celoročné, 3 B — sezónné), 4 — ostatné; i, s, d — ako v tab. 1, l — počet lôžok, p — počet prenocovaní za rok v tis.

Označenie	Návštevné miesta	Podtyp	hodnoty ukazovateľov cestovného ruchu					
			s	i	d	l	p	
1	služobné	—	< 1,5	< 1,0	< 3,0	> 200	> 50	
2	zájazdové	2A etapové	< 2,0	< 3,0	< 2,0	> 50	> 20	
3	rekreačné	2B tranzitné	< 3,0	< 3,0	< 1,5	< 100	< 20	
		3A celoročné	< 2,0	> 6,0	> 3,0	rôzna	> 10	
4	ostatné	3B sezónne	> 2,0	> 6,0	> 3,0	rôzna	> 10	
			rôzna	> 1,0	< 2,0	< 100	< 10	

TYPY NÁVŠTEVNÝCH MIEST NA SLOVENSKU

5. Typy návštevných miest na Slovensku. Návštevné miesta: 1 — služobné, 2 — zájazdové (2 A — etapové, 2 B — tranzitné), 3 — rekreačné (3 A — celoročné, 3 B — sezónne), 4 — ostatné. Vymedzenie typov uvádza tab. 2. Názvy sú na tab. 3.

Tab. 3. Názvy návštevných miest zobrazených na obr. 5

1 Bošany	27 Brezno	53 Pov. Bystrica	79 Hrabušice
2 Častá	28 Bojnice	54 Povina	80 Jasov
3 Galanta	29 Bytča	55 Pribilina	81 Jelšava
4 Hlohovec	30 Dem. Dolina	56 Prievidza	82 Kaluža
5 Šamorín	31 Donovaly	57 Rajec	83 Kečovo
6 Jahodná	32 Dolný Kubín	58 Raj. Teplice	84 Kráľ. Chlmec
7 Jelenec	33 Fiľakovo	59 Stiaž	85 Levoča
8 Kolárovo	34 Handlová	60 Strečno	86 Plešivec
9 Lozorno	35 Harmanec	61 Štiav. Bane	87 Sabinov
10 Malacky	36 Hnúšťa	62 Šútovo	88 Smižany
11 Modra	37 Hybe	63 Tajov	89 Sobrance
12 Myjava	38 Jarabá	64 Terchová	90 Veľ. Kapušany
13 Nová Stráž	39 Likavka	65 Tisovec	91 Vinné
14 Partizánske	40 Lipt. Hrádok	66 Trstená	92 Štrbské Pleso
15 Pezinok	41 Lipt. Ján	67 Turč. Teplice	93 St. Smokovec
16 Senica	42 Lubochňa	68 Tvrdošín	94 Batizovce
17 Skalica	43 Kremnica	69 Ústie nad Pr.	95 Gánovce
18 Soblahov	44 Lučenec	70 Valaská	96 Lučivná
19 Šaľa	45 Makov	71 Važec	97 Spiš. Belá
20 Trenč. Teplice	46 Motyčky	72 Veľ. Krtíš	98 Svit
21 Topoľčany	47 Mýto p. Ďumb.	73 Vitanová	99 Štrba
22 Dudince	48 Námestovo	74 Vyšná Boca	100 Veľká Lomnica
23 Topoľčianky	49 Nižná Boca	75 Zázrivá	101 Ždiar
24 Uhrovec	50 Nová Dubnica	76 Čierna nad T.	102 Kežmarok
25 Zlaté Moravce	51 Orav. Podzámok	77 Dobšiná	103 Tat. Lomnica
26 Ban. Stiavnica	52 Part. Lupča	78 Herľany	104 Poprad

Pri skúmaní úlohy návštevných miest SSR možno vychádzať z motívov, ktoré podmieňujú ich návštevnosť. Tieto motívy do značnej miery určujú funkciu návštevného miesta a ovplyvňujú tiež hodnoty ukazovateľov jeho cestovného ruchu. V súvislosti s tým možno na najvšeobecnejšej úrovni rozlišovať na území SSR 4 funkčné typy návštevných miest. Ich názvy, resp. členenie na podtypy, ako i určujúce ukazovatele ich cestovného ruchu uvádza tab. 2. (s, i, d — ako pri tab. 1, l — počet lôžok, p — počet prenocovaní za rok v tis.).

Zastúpenie jednotlivých typov a ich rozmiestnenie na území SSR znázorňuje obr. 5. Vzhľadom na rozmanitosť záujmov účastníkov cestovného ruchu je pochopiteľné, že návštevné miesta plnia rad úloh. Príslušnosť k jednému z funkčných typov vlastne len vyjadruje, ktorá z nich prevláda.

K typu služobných návštevných miest možno priradiť mestá Slovenska so široko rozvinutou centrálnou funkciou a hospodárskou základňou navštevované prevažne účastníkmi rôzne motivovaných služobných ciest. Sú rozptýlené po celom území SSR. Vďaka svojej funkcii majú pomerne rovnomerné rozloženie návštevnosti počas roku. Keďže súčasne tvoria tiež významné objekty záujmu účastníkov zájazdového cestovného ruchu v letnom období stúpa objem ich návštevnosti. Pomerne veľká kapacita ich ubytovacieho fondu je však relatívne vysoko využitá (nad 80 %) a tak vzostup realizovaného záujmu v letnom období je obmedzený počtom lôžok, ktoré sú k dispozícii.

Zájazdové návštevné miesta sa podieľajú na cestovnom ruchu SSR predovšetkým prostredníctvom záujmu účastníkov zájazdových foriem. V súvislosti s tým možno rozlišovať dva podtypy. Etapové zájazdové návštevné miesta zastupujú väčšie mestá SSR. Tvoria hlavné ciele návštevy a tiež ťažiskové miesta pobytu účastníkov zájazdových foriem. Sú preto rozptýlené po celom území Slovenska. Vzdialenosť medzi nimi je 30+50 km. V niektorých častiach SSR (západné,

východné Slovensko) preberajú ich funkciu služobné návštevne miesta. K tranzitným zájazdovým návštevým miestam patria menšie mestá a obce, ktoré ležia na komunikáciach medzi etapovými miestami. Svojou zvyčajne nevelkou ubytovacou kapacitou doplňujú lôžkový fond, ktorý je k dispozícii mototuristom. Prevažne plnia len funkciu podružných cieľov, rozmiestnených skoro rovnomerne po celom Slovensku a vzdialených od seba priemerne 20—30 km. Majú rovnaký ročný rytmus návštevnosti ako podtyp etapových miest na rozdiel od nich majú však slabšie využitý ubytovací fond (na 30—60 %).

Rekreačné návštevne miesta sa vyznačujú prevahou pobytových foriem cestovného ruchu. Medzi motívami ich návštevy výrazne prevláda vyhľadávanie dlhodobiejšieho odpočinku. Ich rozšírenie je preto úzko viazané na oblasti výskytu najpriaznivejších možností zotavenia. Podtyp rekreačných návštevnych miest s celoročnou návštevnosťou je rozšírený najmä v centrálnej časti severného Slovenska. V priebehu roku vystupujú v návštevnych miestach tohto podtypu dve sezónne zvýšenia záujmu (február—marec a jún—august). Kapacita ich ubytovacieho fondu je dobre využitá (60—70 %). Podtyp sezónnych rekreačných návštevnych miest sa prevažne viaže na výskyt vodných nádrží. Vyznačuje sa výraznou letnou sezónou s ktorou súvisí hojnejšie zastúpenie kapacity sezónnych ubytovacích zariadení a nižšie využitie lôžkového fondu (30—60 %).

K typu ostatných návštevnych miest boli zaradené tie obce v ktorých sa výraznejšie neprejavila prevaha funkcie charakteristickej pre niektorý z predchádzajúcich typov. Sú medzi nimi hlavne rozvíjajúce sa návštevne miesta, ktorých úlohu v cestovnom ruchu SSR určí jeho ďalší vývoj, prípadne úpravy ich materiálo-technickej základne.

Predložený príspevok mal v prvom rade predstaviť obraz rozšírenia cestovného ruchu na Slovensku, prípadne niektoré odlišnosti tohto obrazu určované rôznymi štruktúrnymi znakmi cestovného ruchu SSR. Uskutočnené typizácie predstavujú iba prvý krok na ceste k poznaniu škály typov návštevnych miest na území SSR. Podrobnejším analýzám zameraným týmto smerom bude treba venovať pozornosť v osobitnom článku.

Literatura

- DODT J. (1967): Der Fremdenverkehr im Moseltal zwischen Trier und Koblenz. Forschungen zur deutschen Landeskunde, Band 162, 211 str., Bad Godesberg.
- HAHN H. (1958): Die Erholungsgebiete der Bundesrepublik, Bonner Geogr. Abhandlungen, Heft 22, 82 str., Bonn.
- CHRISTALLER W. (1955): Beiträge zu einer Geographie des Fremdenverkehrs. Erdkunde, roč. IX, Heft 3, str. 1—19, Bonn.
- KOTRBA M. (1968): Rajonizace cestovného ruchu v ČSSR. 241 str., Praha.
- MAIER J. (1970): Problemen und Methoden zur sozialgeographischen Charakterisierung und Typisierung von Fremdenverkehrsgemeinden. Geographical papers, No. 1, str. 145—154, Zagreb.
- MARIOT P. (1963): Cestovný ruch rajónu VSŽ. Acta geol. et geogr. Univ. Comenianae, Geographica Nr. 4, str. 353—366, Bratislava.
- (1966): Rozptylenie cestovného ruchu na Slovensku. Geografický časopis, roč. XVIII, č. 4, str. 333—345, Bratislava.
- (1970): Probleme der Typisierung von Fremdenverkehrsorten in der ČSSR. Münchner Studien zur Sozial- und Wirtschaftsgeographie, Band 6, str. 37—48, München.
- (1971): Príspevok ku klasifikácii návštevnych miest. Acta geographica Univ. Comenianae, Economico-geographica, Nr. 10, str. 155—174, Bratislava.
- MARIOT P. — OČOVSKÝ Š. (1973): Geografické črty cestovného ruchu na Slovensku. Náuka o zemi, roč. VI, Geographica 3, 100 str., Bratislava.

- STRZYGOWSKI W. (1942): Erholungsräume und Reiseziele der Bevölkerung Wiens. Mitteilungen der Geogr. Gesellschaft Wien, Band 85, str. 321—333, Wien.
- ŠIMA A. (1949): Cestovný ruch Tatier vo svetle hospodárskej geografie. Odtlačok zo Sborníka Slov. vysokej školy hospodárskych vied, roč. I, 38 str., Bratislava.
- ŠPRINCOVÁ S. (1968): Příspěvek ke geografii cestovního ruchu na příkladu rekreační oblasti Jeseníků. Acta Univ. Pal. Olomucensis, Tom 23, Geographica-Geologica VIII, str. 81—237, Olomouc.
- ŠPRINCOVÁ S. (1971): Zwei Studien aus der Geographie des Fremdenverkehrs. Acta Univ. Pal. Olomucensis, Tom. 35, Geographica-Geologica XI, str. 217—259.
- WEBER A. (1958): Geographie des Fremdenverkehrs im Fichtelgebirge und Frankenwald. Mitteilungen d. Fränkischen Geogr. Gesellschaft, Band 5, str. 35—107, Erlangen.

A CONTRIBUTION TO THE DISTRIBUTION OF TOURISM IN SLOVAKIA

Based on the pattern of structural properties of tourism in visiting places of Slovakia, the author pays attention to spatial differences. 133 communities are considered as visiting places, in cadastre of which more than 5 thousand lodging nights were registered in the accommodation facilities of free tourist traffic and of the Trade Union (ROH) in 1971.

Fig. 1 illustrates that the greatest interest in the services of accommodation facilities is concentrated to the largest towns on the one hand and to the most popular recreation centres on the other one. The reasons of visit rate as well as the annual course of tourist traffic are, however, different, respectively (Fig. 2). They are determined by attractiveness arising out of the central function of towns and of the rest function of recreation centres, the latter manifesting itself also in the level of visiting places with lesser volume of tourist traffic. It may be stated that direct dependence exists between the volume of accommodation capacity and the number of lodging nights realized (Fig. 1 and 3).

In Slovakia, with respect to the character of its localization presuppositions for tourist traffic, visit places with a relatively balanced course of visit rate during year prevail (Fig. 3). The visit places bound with larger water areas only have a more expressive prevalence in number of lodging nights in summer half-year. The values of tourist traffic intensity are influenced by the differences in relief energy in the country of Slovakia. Besides a few exceptions, among which above all spas belong, the rule is valid that with rising dissection of terrain intensity of the tourist traffic in visiting places increases, too.

On the basis of attainments in the author's previous works (1970, 1971), he made both a typization of visiting places from the aspect of data about intensity and seasonality of their tourist traffic, eventually of the average length of stay of visitors (Table 1, Fig. 4) and a functional typization of visiting places in Slovakia (Table 2, Fig. 5). More detailed analyses of the pattern of distribution of the individual types and outcomes of typization will be presented by the author in a special article.